

ptis, Pastor una eademque opera fidelem populum et Symbolum, et Evangelium docebit. Quare in omni docendi, et interpretandi munere, hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam divinæ scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui et personis, et tempori accommodatus videbitur : nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandis Christo domino, et in ejus disciplina instituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

Pars Prima.
DE SYMBOLO FIDEI.

ED quoniam in divinis litteris multiplex est fidei significatio, hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit, præsertim cum scriptum sit : Sine fide impossibile est placere Deo.¹ Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altio sit, quam ut humanæ mentis acie perspicere possit, necesse ei erat, ipsius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides, cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobavit; nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas; ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, intersit, et illam, quam humanæ historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem, quamquam late pateat, et magnitudine, ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris : Modicæ fidei, quare dubitasti?² et, Magna est fides tua :³ et, Adauge nobis fidem :⁴ item, Fides sine operibus mortua :⁵ et, Fides, quæ per caritatem operatur)⁶ tamen est idem genere, et diversis fidei gradibus eadem definitionis vis, et ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, et quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam cum mandatum a Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes,⁷ in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent,⁸ Christianæ fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet id ipsum

I.
Fidei definitio.

2.
Symbolum fidei.

¹ Heb. XI. 6. — ² Matth. XIV. 31. — ³ Matth. XV. 28. — ⁴ Luc. XVII. 5.
⁵ Jac. II. 20. — ⁶ Galat. V. 6. — ⁷ 2. Cor. V. 20. — ⁸ Marc. XVI. 15.

omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.¹ Hanc autem Christianæ fidei, et spei professionem a se compositam, apostoli Symbolum appellarunt, sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, sive quia ea veluti nota, et tessera quadam uterentur, qua desertores, et subintroductos falsos fratres,² qui evangelium adulterabant,³ ab iis, qui vere Christi militiæ sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

3.
*Symboli
distribu-
tio.*

Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel universe certam, et firmam fidem habere oportet, tum vero illud primo, ac necessario omnibus credendum est, quod veluti veritatis fundamentum, ac summam de divinæ essentiæ unitate, et trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo apostolorum comprehensam esse, Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie, et accurate versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una divinæ naturæ prima persona et mirum creationis opus describatur; in altera, secunda persona, et humanæ redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput, et fons sanctitatis nostræ, variis, et aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam a Patribus nostris frequenter usurpata, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur: ita etiam in hac fidei confessione quidquid distincte, et separatim ab alio nobis credendum est, recte, et apposite articulum dicimus.

¹ 1. Corinth. I. 10. — ² Gal. II. 4. — ³ 2. Cor. II. 17, IV. 2.

Articulus primus.

Credo in Deum Patrem omnipotentem,
creatorem cæli, et terræ.

HIS verbis ea sententia subjecta est: certo credo, ac sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cælum ipsum, et terram, et omnia, quæ cæli, et terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, et condita tuetur, ac regit: neque solum eum corde credo, et ore confiteor, verum summo studio, ac pietate ad illum, veluti summum, et perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore, et tremore fidelis populus accedat.

I.
*Articuli
sensus.*

CREDO. Igitur credendi vox hoc loco putare, existimare, opinari non significat, sed, ut docent sacræ litteræ, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo, sua mysteria aperienti, firme, constanterque assentitur. Quamobrem is credit, (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitazione certum, et persuasum est. Neque vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit; etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. Deus enim qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ut non sit nobis opertum evangelium,¹ sicut iis, qui pereunt. Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui cælesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim cum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem, et causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit; quæ efficit, ut animus in æter-

2.
*Fides est
assensus
firmus
Deo lo-
quenti
præstitus.*

¹ 2. Cor. IV. 3, 6.

næ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto cum Apostolus testetur : Deus verax est, omnis autem homo mendax ; si arrogantis, et impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur : cujus temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cælestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

3. Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Fidei professio exterior, necessaria.* Credo, præterquam quod intimum mentis suæ assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit : Credidi, propter quod locutus sum :² imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt : Non possumus, quæ vidimus, et audivimus, non loqui :³ D. Pauli præclara illa voce excitari : Non erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti.⁴ Item quo maxime hujus sententiæ veritas confirmatur : Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.⁵

4. *Sublimiorem Dei cognitionem fides præbet.* IN DEUM. Hinc jam Christianæ sapientiæ dignitatem, et præstantiam, ex eaque quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se differunt Christiana philosophia, et hujus sæculi sapientia, quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, et ab iis, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores vix tandem invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam et auctorem agnoscit, atque intelligit. Contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cælum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde quæ infra ipsum posita sunt, intueri

¹ Rom. III. 4. — ² Psal. CXV. 10. — ³ Act. IV. 20. — ⁴ Rom. I. 16. — ⁵ Rom. X. 10.

ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem,¹ cum summa animi jucunditate experiamur, et credentes exultemus lætitia inenarrabili.² Recte igitur fideles primo se in Deum credere profitentur, cujus majestatem ex Jeremiæ sententia, incomprehensibilem esse dicimus;³ Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibleem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest;⁴ cum enim ad Moysen loqueretur, Non videbit me, inquit, homo, et vivet.⁵ Nam ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse, cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus.

Sed quamvis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, ut inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio, benefaciens de cælo, dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et lætitia corda hominum.⁶ Quæ causa fuit philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, et quidquid corporeum, quidquid concretum, et admixtum est, ab eo longissime removendi : cui etiam bonorum omnium perfectam vim, et copiam tribuerunt, ut ab eo, tamquam a perpetuo quodam, et inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanant : quem sapientem, veritatis auctorem, et amantem, justum, beneficentissimum, et aliis nominibus appellaverunt, quibus summa, et absoluta perfectio continetur: cujus immensam, et infinitam virtutem, omnem complementem locum, et per omnia pertinentem esse dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius constat, et illustrius, ut illo loco, Spiritus est Deus :⁷ item, Estote vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est :⁸ tum, Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus :⁹ et illud, O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei :¹⁰ deinde, Deus verax est :¹¹ et, Ego sum via, et veritas, et vita :¹² præterea, Justitia plena est dextera tua :¹³ denique, Aperis tu manum tuam, et imple omne animal benedictione :¹⁴ postremo, Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? et, Si ascendero

5. *Ratione etiam cognosci potest Deus.*

¹ I Pet. II. 9. — ² Ibid. I. 8. — ³ Hier. XXXII. 19. — ⁴ I. Tim. VI. 16. — ⁵ Exod. XXXIII. 20. — ⁶ Act. XIV. 16. — ⁷ Joan. IV. 24. — ⁸ Matt. V. 48. — ⁹ Hebr. IV. 13. — ¹⁰ Rom. XI. 33. — ¹¹ Rom. III. 4. — ¹² Joan. XIV. 6. — ¹³ Psal. XLVII. 11. — ¹⁴ Psal. CXLIV. 16.

in cælum, tu illic es : si descendero in infernum, ades. Si sum-
psero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis ma-
ris, etc.¹ et, Numquid non cælum et terram ego impleo, dicit
Dominus?²

6. Magna et præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum
*Cognitio per fidem præstan-
tior cognitione per
rationem.* librorum auctoritati consentanea, et consequentia ex rerum
effectarum investigatione philosophi cognoverunt; quam-
quam in eo etiam cælestis doctrinæ necessitatem cognosci-
mus, si animadvertamus, fidem non solum hoc præstare,
quemadmodum supra dictum est, ut quæ viri tantum sapien-
tes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque, et im-
peritis hominibus statim pateant, atque in promptu sint;
verum, ut rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur,
multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus
nostris insideat, quam si eas ipsas res, humanæ scientiæ ra-
tionibus comprehensas, animus intelligeret. Sed quanto præ-
stantior divini numinis cognitio censenda est, ad quam non
communiter omnibus naturæ contemplatio, sed proprie cre-
dentibus fidei lumen aditum patefecit; hæc autem Symboli
articulis continetur, qui nobis divinæ essentiae unitatem, et
trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse
ultimum hominis finem aperiunt, a quo cælestis, æternæque
beatitudinis possessio exspectanda sit : siquidem a divo
Paulo didicimus, Deum inquirentibus se remuneratorem esse.
Hæc quanta sint, et an ejus generis sint bona, ad quæ huma-
na cognitio adspirare potuerit, multo ante eundem Aposto-
lum Isaias propheta his verbis ostendit : A sæculo non au-
dierunt, neque auribus perceperunt : oculus non vidit, Deus,
absque te, quæ præparasti exspectantibus te.⁴

7. Sed ex iis, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non
*Unustan-
tum Deus.* plures Deos, confitendum est; nam cum Deo summam bo-
nitatem, et perfectionem tribuamus, fieri non potest, ut id,
quod summum, atque absolutissimum est, inveniatur in plu-
ribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imper-
fectus est : quare nec Dei natura illi convenit; hoc autem
multis sacrarum litterarum locis comprobatur; scriptum est

¹ Psal. CXXXVIII. 7. 8. 9. — ² Hier. XXIII. 24. — ³ Heb. XI. 6. —
⁴ Isai. LXIV. 4.

enim : Audi Israel : Dominus Deus noster, Deus unus est;¹
præterea est Domini jussum : Non habebis Deos alienos
coram me;² deinde per prophetam sæpe admonet : Ego
primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus;³
Apostolus etiam palam testatur : Unus Dominus, una fides,
unum baptisma.⁴ Neque vero nos moveat, quod interdum
sacræ litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt.
Nam quod prophetas, et iudices deos appellarunt, non gen-
tium more factum est, quæ sibi plures deos stulte, et impie
finxerunt, sed quadam loquendi consuetudine significare vo-
luerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ
Dei munere illis concessa sit.

Deum igitur natura, substantia, essentia unum, quem
admodum ad confirmandam veritatem in symbolo Nicæni
concilii dictum est, Christiana fides credit, et profitetur, sed
altius etiam ascendens ita unum intelligit, ut unitatem in tri-
nitate, et trinitatem in unitate veneretur : de quo nobis
mysterio nunc dicere incipiendum est; sequitur enim in
Symbolo,

PATREM. Sed quoniam Patris vox non una ratione Deo 8.
tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria
hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris
fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexe-
runt, a qua res ortæ essent, et cujus providentia omnia gu-
bernarentur, suumque ordinem, et statum conservarent. Ex
humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum
eum, a quo familia propagata est, cujusque consilio, et im-
perio regitur, patrem vocabant, ita hac ratione factum est,
ut Deum, quem omnium rerum opificem, et rectorem
agnoscebant, Patrem appellari voluerint; eodem nomine sa-
cræ etiam litteræ usæ sunt, cum de Deo loquentes univer-
sorum creationem, potestatem, admirabilemque providen-
tiam ei tribuendam indicarent; legimus enim : Numquid
non ipse est pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit
te?⁵ et alibi : Numquid non pater unus omnium nostrum?
Numquid non Deus unus creavit nos?⁶ At vero multo fre-

*Deus est
creatione
pater om-
nium,*

¹ Deut. VI. 4. — ² Exod. XX. 3. — ³ Isa. XLI. 4. XLIV. 6. — ⁴ Ephes.
IV. 5. — ⁵ Deut. XXXII. 6. — ⁶ Mal. II. 10.